

Iga Eckert
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach
Katedra Edukacji Muzycznej i Rytmiki

ODZYSKANI dla edukacji – prezentacja projektu kulturalno-edukacyjnego zrealizowanego z okazji obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości

Streszczenie

Artykuł stanowi prezentację działań podejmowanych w Katowicach w roku 2018, podczas realizacji projektu edukacyjno-kulturalnego ODZYSKANI. Inspiracją projektu były uroczyste obchody 100-lecia odzyskania niepodległości Polski oraz chęć uzyskania odpowiedzi na pytania: czym jest patriotyzm współcześnie? co patriotyzm oznacza dla młodych ludzi?

Założeniem wydarzenia było zintegrowanie środowisk młodzieży ze szkoły muzycznej, nie-muzycznej oraz wybranych grup społecznie marginalizowanych we wspólnych warsztatach artystycznych: ruchowych, rytmicznych, instrumentalnych, wokalnych, filmowych. Całość była zainicjowana ze względu na zdiagnozowaną potrzebę wprowadzania zmian w systemie szkolnictwa w celu dostosowania go do potrzeb współczesnego ucznia jako odbiorcy/twórcy kultury, przeciwdziałania marginalizacji społecznej młodzieży, rozpoczęcia i podtrzymywania harmonijnego dialogu międzypokoleniowego.

Przeprowadzona sonda społeczna, doświadczenia zdobyte podczas realizacji zaprezentowanego projektu oraz realizacja kolejnych odsłon wydarzenia pokazują, iż na terenie Katowic zdecydowanie istnieje silna potrzeba prowadzenia podobnych wydarzeń.

Słowa kluczowe: projekt edukacyjny, metoda projektu, dialog międzypokoleniowy, przemiany edukacji, wolność, tożsamość, system szkolnictwa.

Początkiem każdej nauki jest osobiste doświadczenie.

Hanz Zeier

Pierwszą rzeczą, której należy dziecko nauczyć, jest poznanie samego siebie.

E. Jaques-Dalcroze

Zdjęcie nr 1. *Szklane spojrzenia - personifikacja wolności.*

źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

W październiku i listopadzie 2018 roku w Katowicach – w ramach obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości – stworzyłam projekt ODZYSKANI. Moim celem opisywanego wydarzenia było zapoczątkowanie dialogu między młodymi ludźmi z różnych środowisk o różnych tradycjach rodzinnych, lecz ze wspólnymi, muzycznymi zainteresowaniami i potrzebami twórczymi. Projekt w swych założeniach był również próbą podjęcia dialogu międzypokoleniowego. Odnosił się do uniwersalnych znaczeń, takich jak „wolność” czy „nadzieja”, lecz środki wyrazu były dostosowane do potrzeb młodszej generacji.

W artykule przedstawiam powody, dla których podjęłam się realizacji ODZYSKANYCH, strukturę projektu oraz idee, które przyświecały mi przy jego powstaniu.

Motywacje i geneza powstania projektu

Rewolucja cyfrowa, która dokonana się na przełomie XX/XXI w. sprawiła, że pokolenia „przed” i „po” niej dzieli przepaść komunikacyjna. Uwidacznia się ona w sposobie rozumienia świata, radzeniu sobie z problemami i wreszcie – w postrzeganiu siebie i swojej roli w otaczającej rzeczywistości. Pracując zarówno z dziećmi, młodzieżą, jak i osobami dorosłymi oraz starszymi, widzę tę granicę komunikacyjną i lęk przed jej przekroczeniem.

Dialog między generacjami jest podstawą społecznego rozwoju – również rozwoju kultury. „Solidarność międzypokoleniowa wynika z idei humanizmu, to odpowiedzialność społeczna za opiekę i ochronę jego członków, zachowanie człowieczeństwa” – pisze Walentyna Wnuk¹. I dalej: „Konieczna jest komunikacja, poznanie swoich potrzeb, oczekiwań, a w rezultacie zrozumienie siebie nawzajem. Wartość tkwi w różnorodności wizji świata”². Jednak, aby dialog mógł zaistnieć, wszystkie jego strony powinny znać swoją tożsamość.

W ustrukturyzowanym świecie czasem narzucane są schematy myślowe, z których trudno się wyzwolić, jeśli nie ma poczucia wewnętrznej wolności i świadomości własnej tożsamości. Aby kształtować samodzielność młodego człowieka w kontekście większej wspólnoty (a co za tym idzie – prawidłową nić komunikacji między pokoleniami), potrzeba zaangażowania i obecności przy jej tworzeniu, kontaktów z rówieśnikami i innymi uczestnikami społeczności. Na podstawie wyników badań i przykładów stymulacji owego dialogu stosowanych poza granicami polski, Waldemar Hoff przedstawia swoje konkluzje:

„(...) skuteczny dialog należy budować:

1. wokół konkretnych, codziennych potrzeb poszczególnych grup pokoleniowych,
2. wokół tematów mających pewien ładunek emocjonalny ze względu na ich historyczny lub aktualny kontekst,
3. w trybie zabawy,
4. poprzez wspólną naukę.

(...) Dialog oparty na zabawie – ten model dialogu został ‘skodyfikowany’ w Penn State University, przy współpracy Generations United (<https://aese.psu.edu/outreach/intergenerational>).

Wyodrębniono pięćdziesiąt trzy rodzaje praktykowanych w USA form budowania zrozumienia między osobami starszymi i młodszymi”³.

Wyniki badań i zebrane przykłady praktyk opierały się na założeniu, że więź międzypokoleniowa zaczyna się i tworzy poprzez wspólne dzielenie aktywności. Dlatego tak ważnym czynnikiem jest wspólne tworzenie, działanie, przeżywanie. W kontekście edukacyjnym powinien pojawić się nie tylko międzypokoleniowy dialog. W świecie, w którym siłą napędową jest innowacja (zarówno społeczna, jak i gospodarcza), bez wątpienia trzeba przygotować miejsce dla kreatywności i wyobraźni. Struktura szkolnictwa (także artystycznego) powinna reagować na przemiany zachodzące w społeczeństwie; ze swego

¹ W. Wnuk, *O potrzebie kształtowania relacji międzypokoleniowych*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, nr 8, 2013, s.67. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/zasada-rownego-traktowania-prawo-i-praktyka-nr-10-dialog-miedzypokoleniowy-miedzy-idea#https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/zasada-rownego-traktowania-prawo-i-praktyka-nr-10-dialog-miedzypokoleniowy-miedzy-idea> [dostęp:30.03.2022].

² W. Wnuk, op.cit., s. 59.

³ W. Hoff, *Budowanie dialogu międzypokoleniowego. Wnioski z doświadczeń zagranicznych*, s. 47.

założenia edukacja musi być dostosowana do wymogów otoczenia i przygotowywać swych uczniów na to, co przyniesie przyszłość. Trzeba więc stworzyć młodym ludziom warunki do doświadczania i odkrywania przeżyć naukowych, lecz również artystycznych, estetycznych, kulturalnych i społecznych.

Jednak zmiany systemowe zawsze będą trwać dłużej, niż realny czas wydarzających się przemian społecznych. Pomimo mojego doświadczenia oraz bogactwa możliwości doboru metod czy technik edukacji, dysponuję jedynie 45-minutową jednostką zajęć w ujęciu tygodniowym. W najlepszej sytuacji pracuję ze swymi uczniami przez 3 jednostki tygodniowo (2 godziny i 15 minut). Trudno zawrzeć w tym czasie pełen proces dydaktyczny. Ponadto mierzę się ze zmiennymi potrzebami rozwojowymi uczniów oraz celami kształcenia i podstawami programowymi wyznaczonymi ustawą i rozporządzeniami. W konsekwencji zrealizowanie wszelkich założeń w tak ograniczonym czasie staje się bardzo utrudnione. Nie sprzyja to również budowaniu tożsamości młodych ludzi czy rozpoczęciu dialogu. Widać zatem, że wyzwania, jakie stoją przed współczesnym nauczycielem, są i zawsze były duże. Analiza historii edukacji wskazuje, że problem adaptacji systemów oświatowych do współczesnych potrzeb pojawiał się już dużo wcześniej. Na przełomie ubiegłych stuleci wielu pedagogów dostrzegło potrzebę zmiany tradycyjnego systemu kształcenia. Przełom XIX i XX wieku był czasem rozwoju reformacyjnego ruchu Nowego Wychowania. Pojawiły się różnorodne koncepcje kształcenia i wychowania. Postulowano zmianę struktury organizacji szkoły, czyli np. rezygnację z systemu klasowo-lekcyjnego i wdrożenie nauczania holistycznego. To czas powstania m.in. metody Montessori, Planu Daltońskiego oraz **metody projektowej**⁴. W edukacji muzycznej nurt Nowego Wychowania również przyniósł kilka systemów nauczania, a wśród nich metodę Rytmiki Emila Jaques-Dalcroze'a. Właśnie te dwie - metoda projektowa i rytmiki - stały się podstawą dla moich działań artystyczno-pedagogicznych w ODZYSKANYCH. W artykule opisuję szczegółowo tylko metody projektu. Jednym z głównych powodów podjęcia przez mnie poszukiwań i działań było towarzyszące mi uczucie nieadekwatności systemowych rozwiązań edukacyjnych do współczesnych potrzeb, zarówno młodych ludzi, jak i samych nauczycieli. Z rozmów i konsultacji z innymi nauczycielami wynika, że nie jestem osamotniona w tych odczuciach a problem ten dotyka wielu kolegów w europejskich szkołach. Nie dziwi również fakt, iż problem ten jest rozpatrywany w wielu międzynarodowych raportach dotyczących oświaty z końca XX wieku⁵. Swego rodzaju obejście luki systemowej stanowią właśnie metody praktyczne, które sprzyjają aktywności poznawczej ucznia. Metoda projektu, jak każda, nie odpowiada

⁴ W. H. Kilpatrick wydaje w 1918 roku książkę pt. „The Project Method”, w której opisuje opracowaną wspólnie ze S. Stevensonem metodę projektów.

⁵ Por. m.in. Raport Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku UNESCO pod red. J. Delorsa „Edukacja: jest w niej ukryty skarb” (1998).; raport Komisji Europejskiej „Nauczanie i uczenie się - na drodze do uczącego się społeczeństwa” (1997).

wszelkim potrzebom. Daje jednak wiele możliwości, które w standardowych warunkach szkolno-klasowych są trudne do zrealizowania.

O korzyściach wynikających ze stosowania metody projektów decydują m.in.:

- wydłużony czas pracy nad danym zagadnieniem (tydzień, dwa tygodnie, miesiąc – czasem nawet 1 semestr – dają więcej możliwości niż 45 minut tygodniowo),
- samodzielność uczniów w zbieraniu i opracowywaniu materiałów,
- osobista prezentacja wyników pracy własnej ucznia.

Uczniowie realizując projekt zdobywają nie tylko wiedzę, lecz poprzez praktykę nabywają istotnych umiejętności, np.: umiejętność komunikacji w grupie, wyrażania własnych opinii, rozwiązywania konfliktów, szanowania opinii innych, podejmowania grupowych decyzji, zdobywania, analizowania i filtrowania informacji. Realizacja projektu odbywać się może zarówno na terenie szkoły, jak i we współpracy z innymi instytucjami oraz lokalnym środowiskiem dzieci. Ponieważ rozwiązanie to wiąże się z modyfikacją czasu trwania zajęć, ingerencją w harmonogram pracy szkoły, koniecznością zmian w programach nauczania, stosowane jest – w moim przekonaniu – dość rzadko. Z wymienionych wyżej względów, trudno na co dzień posługiwać się procesem projektowym w systemie szkolnictwa, który ma reprezentację w państwowych jednostkach edukacyjnych. Lecz póki nie nastąpi systemowa zmiana (myślę tutaj również o edukacji artystycznej), metoda projektu edukacyjnego jest jednym ze sposobów, które pozwalają utrzymywać kreatywność, wolność tworzenia i odbioru sztuki oraz realizować wiele innych cennych założeń. Gdy podejmie się wyzwanie organizacji takiego wydarzenia, efekt okazuje się satysfakcjonujący. Uczestnicy podczas realizacji projektu mają możliwość wykazania się własnymi predyspozycjami i cechami charakteru, co ogromnie wzmacnia w nich poczucie własnej wartości i wzmacnia motywację. W imię dialogu między pokoleniami dobrze jest realizować cele i treści przedsięwzięcia w odniesieniu nie tylko do tradycji, lecz również odwołując się do aktualnych, istotnych dla młodych ludzi symboli popkultury.

ODZYSKANI - założenia i kolejne fazy realizacji projektu

ODZYSKANI to projekt edukacyjno-kulturalny o zasięgu lokalnym, lecz znaczeniu narodowym. Realizując go zakładałam organizację warsztatów muzycznych, wokalnych, ruchowych, tanecznych oraz multimedialnych. Projekt składał się z części warsztatowej i artystycznej – dwa koncerty z udziałem uczestników, twórców i zaproszonych gości. Nawiązałam współpracę z placówkami i organizacjami pozarządowymi, aby móc zintegrować społeczność szkoły muzycznej z instytucjami pomocy dzieciom i młodzieży środowisk lokalnych. Połączenie sił twórczych dało impuls do współpracy międzypokoleniowej oraz pomiędzy odrębnymi grupami społecznymi. Działania podejmowane i realizowane przez

artystów i wolontariuszy służyły również konstruowaniu uniwersalnego modelu projektu artystyczno-edukacyjnego, który w unikalny sposób mógł służyć przywracaniu do świadomości miasta młodzieży społecznie zmarginalizowanej. Zadaniem, który projekt realizował, było również stworzenie dla młodzieży szansy pełnego udziału w życiu społecznym nie tylko w roli obserwatora, ale jako jego pełnoprawnego, aktywnego uczestnika. Taką możliwość przyniosła integracja we wspólnych działaniach artystycznych dorosłych twórców kultury z dziećmi i młodzieżą.

Projekt zwiększył aktywność uczestników poprzez włączanie ich do życia społecznego, a co za tym idzie, uruchomił proces społecznej inkluzji. Pragnę zaznaczyć, że w różnych miastach Polski prowadzono badania dotyczące podobnych akcji⁶.

Jest wiele źródeł podających definicję, organizację i ilość faz pracy metodą projektu, ich znaczenie i sposób realizacji⁷. Tworząc ODZYSKANYCH starałam się możliwie uprościć strukturę projektu lecz równocześnie mocno wzbogacić same treści i formy aktywności, których mieli podjąć się młodzi ludzie.

Opierając się przede wszystkim na własnych doświadczeniach we współorganizacji tego typu wydarzeń podzieliłam działania na 3 podstawowe fazy: wstępną, główną, podsumowującą.

Aby faza główna mogła przebiegać jak najsprawniej i mogła przynieść oczekiwane efekty, potrzeba silnych przygotowań w pierwszej fazie.

I. Faza wstępna

Planowanie, inicjacja projektu były najdłużej trwającą fazą. Pierwsze kroki podjęłam już w 2016 roku. Obejmowały one ustalenie tematyki i nazwy projektu, pracę koncepcyjną nad formułą i treścią spotkań warsztatowych, wstępne rozmowy z twórcami. Moim pierwszym działaniem było przeprowadzenie sondy społecznej oraz ankiety dotyczącej pojęcia wolności, patriotyzmu, Ojczyzny.

Respondentami byli uczniowie oraz ich rodziny. Wyniki przyczyniły się do ostatecznego wyboru artystycznego kierunku całości wydarzenia. Następnie, wraz z koordynatorem projektu – Aleksandrą Rudzką-Kurdyś – zainicjowałyśmy **współpracę** pomiędzy organizatorem projektu a jego partnerami⁸ oraz zorganizowałyśmy pozyskiwanie funduszy

⁶ Z wynikami można się zapoznać m.in. w artykule Ł. Hobota i Ł. Barwińskiego pt. „Praca socjalna w środowisku ulicznym z młodzieżą zagrożoną marginalizacją na przykładzie projektów realizowanych przez MOPS w Krakowie – diagnoza, doświadczenia, wnioski”. Przedstawiono w nim efekty powyższych działań, podejmowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w latach 2006-2011.

⁷ W bibliografii podaję parę przykładów pozycji źródłowych traktujących o metodzie projektu w edukacji.

⁸ Organizatorem projektu było Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Poddańczy”. Partnerami projektu były: Katowice Miasto Ogrodów, Klub Wysoki Zamek, Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży

(mikrogranty, sponsorzy, crowdfunding). Identyfikacja wizualna ODZYSKANYCH – logo, zaproszenia, banery i plakaty - była kolejną ważną częścią przygotowań. Twórcą wszystkich graficznych elementów jest Rajmund Kionka. O powodzeniu artystycznej części projektu zdecydował zespół artystów. Twórcy, którzy przyjęli zaproszenie do tej realizacji, otoczyli muzyczną opieką młodych uczestników a fakt, że kształtują współczesność muzyczną oraz są związani z regionem śląskim, miał ogromne znaczenie w znalezieniu wspólnego języka porozumienia.

W ramach projektu współpracowały następujące osoby:

Wojciech Byrski – odpowiedzialny za stworzenie warstwy słownej do piosenek projektu. Jan Gałach – odpowiedzialny za stworzenie materiału muzycznego do warsztatów „Odzyskane melodie” i aranżację pieśni patriotycznych z dostosowaniem ich stopnia trudności do umiejętności uczestników.

Gabriela i Wojciech Gąsior – odpowiedzialni za stworzenie materiału muzycznego do warsztatów „Historie jutra” i koncertu ODZYSKANI.

Monika Kionka – odpowiedzialna za tworzenie warstwy ruchowej podczas warsztatów „Ruch utraconych słów” oraz przekazanie idei wolności wyrażonej poprzez ekspresyjny ruch.

Stowarzyszenie Kamera – Krzysztof Kuźnicki i Anna Wiśniewska ze Stowarzyszenia – odpowiedzialni za warsztaty filmowe – stworzenie teledysku do wybranego utworu promocyjnego (singla), wideo-rejestrację koncertów, teasery, trailery, relację z realizacji warsztatów oraz pokrewnych działań.

Iga Eckert – pomysłodawca, koordynator artystyczny, odpowiedzialna za zebranie historii rodzinnych i warsztaty wokalne w „Odzyskanych historiach”, organizację prób generalnych oraz koncertów finałowych.

Niektóre z zadań realizowanych we wstępnej fazie odbywały się symultanicznie, inne wymagały konkretnej kolejności. W ostatnim etapie poprzedzającym właściwą realizację powstał szczegółowy harmonogram warsztatów oraz zaproszenie i zakwalifikowanie uczestników projektu - uczniów Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I stopnia im. Stanisława Moniuszki w Katowicach, okolicznych szkół ogólnokształcących, wolontariuszy z Centrum Aktywności Lokalnej oraz dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym, zrzeszonych w ramach Klubu Wysoki Zamek i Domu Aniołów Stróżów.

„Dom Aniołów Stróżów”, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej „Mocni Razem”, Zespół Państwowych Szkół Muzycznych im. Wojciecha Kilara w Katowicach, Fundacja na Rzecz Zdrowia Dzieci i Młodzieży Regionu Śląsko-Dąbrowskiego im. Grzegorza Kolosy, Zespół Szkół nr 1 w Katowicach.

II. Faza główna

Pragnę nakreślić bardziej szczegółowo strukturę autorskiego projektu. Podczas muzycznych zajęć ODZYSKANYCH uczestnicy poznawali różne nurty szeroko pojętej muzyki rozrywkowej, podstawy gry na instrumentach perkusyjnych, nabywali elementarnych umiejętności z zakresu emisji głosu, śpiewu solowego, zespołowego, realizowali podstawowe ćwiczenia poczucia pulsu muzycznego i z zakresu koordynacji ruchowej. Grupa bardziej zaawansowana z zakresu gry na instrumentach (uczniowie szkoły muzycznej) kształciła swój warsztat instrumentalny pod okiem instruktorów oraz stworzyła zespół, który wykonał elementy akompaniamentów do pieśni podczas występów estradowych.

Projekt ODZYSKANI podzielony został na kilka autonomicznych, lecz ściśle ze sobą współgrających etapów. Każdy miał oddzielny tytuł, nawiązujący bezpośrednio do artystycznych działań:

Odzyskane historie – wywiad środowiskowy, zabawy integracyjne i zajęcia, podczas których zbierano historie rodzinne. Tworzono mapy myśli dotyczące zagadnień wolności i niepodległości widzianej oczami dziecka. W końcowej fazie spotkania przekształciły się w warsztaty muzyczne i wokalne. Rejestrację prób w formie krótkich filmików nagrywanych telefonami komórkowymi uczestników wykorzystano do tworzenia podstaw scenariusza warsztatów „Szkłane spojrzenia”.

Zdjęcie nr 2. *Odzyskane historie* - mapa myśli o wolności.

źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

Zdjęcie nr 3. *Odzyskane historie.*

Źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

Odzyskane melodie – warsztaty muzyczne, podczas których uczestnicy uczyli się wybranych pieśni patriotycznych w nowych aranżacjach i wykorzystując różne środki wyrazu: od gry na instrumentach i śpiew, poprzez ruch i wykorzystanie multimedialnych.

Zdjęcie 4. *Odzyskane melodie.*

Źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

Historie jutra – warsztaty wokalne i nauka piosenek stworzonych współcześnie. W nawiązaniu do setnej rocznicy odzyskania niepodległości głównym tematem warsztatów była wolność i chęć spojrzenia na nią z dzisiejszej perspektywy oczami dziecka, nastolatka, uczestnika popkultury XXI w. Słowa do utworów stworzył Wojciech Byrski (*Biegnij do marzeń, Nie żyjesz sam dla siebie, Nadzieja, Odzyskani*), natomiast muzyka została skomponowana przez Gabrielę Gąsior, Wojciecha Byrskiego oraz przeze mnie.

Zdjęcie nr 5. *Historie jutra* – praca z mikrofonem.

Źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

Fragmenty słów piosenek projektu ODZYSKANI:

NADZIEJA

sł. W. Byrski, muz. I. Eckert

Ref: Prowadź nadziejo przez nocy czas
Aż ranek spadnie z gwiazd – jeszcze raz, jeszcze raz
Prowadź nadziejo rękę mi daj
Jak anioł przy mnie trwaj, przy mnie trwaj
[...]

NIE ŻYJESZ SAM DLA SIEBIE

sł. W. Byrski, muz. G. Gąsior

Kto żyje sam dla siebie
Ten zawsze będzie sam
Pomagaj więc w potrzebie
Gdy ktoś kłopoty ma
Więc głowy nie odwracaj
I zawsze podaj dłoń
Być dobrym się opłaca
Dla siebie wszyscy są
[...]

MARZENIA

sł. W. Byrski, muz. I. Eckert

Biegnij do marzeń
Biegnij do marzeń

Biegnij do marzeń, biegnij
Łatwo przychodzi mało co
Samo się dzieje jeszcze mniej
Ale marzenia po to są
Żeby bez przerwy gonić je
Wyznaczyć sobie jakiś cel
Żeby do niego później dojść
Choć droga czasem wiję się
A czasem zmienia w przeszkód tor
[...]

ODZYSKANI

sł. W. Byrski, muz. Byrski/Eckert

Wolności nikt nam nigdy nie dał
A już niejeden za to wziął
Nikt tej wolności nam nie sprzedał
A już niejeden spalił dom
Wszyscy: A już niejeden spalił dom
Odzyskani dla wolności
I już nigdy zniewoleni
Nikt nie mówił, że to proste
I że nigdy się nie zmieni.

Szklane spojrzenia – warsztaty sztuki filmowej objęły tworzenie scenariusza i realizację teledysku. Uczestnicy prowadzeni przez instruktorów stworzyli wspólnie autorski scenariusz teledysku do tytułowej piosenki projektu oraz scenariusz projekcji wizualnych jako komentarza filmowego do pozostałych piosenek z programu warsztatów. Równocześnie młodzież pod okiem prowadzącego była odpowiedzialna za realizację zdjęć, scenografii i wyboru materiału do montażu teledysku. Praca nad scenariuszem rozpoczęła się w początkowej fazie projektu, czyli podczas „Odzyskanych historii”, i przybrała formę gier, ankiet i rozmów z młodzieżą na temat problemów nurtujących współczesnego nastolatka: wolności własnej, budowania relacji z drugą osobą, perspektyw życia zawodowego, wyboru pozostania w kraju lub podjęcia próby życia poza granicami ojczyzny, wreszcie – budowania poczucia przynależności do pewnych grup społecznych w oparciu o uniwersalne wartości moralne, walki z kompleksami, tworzenia samoakceptacji, poczucia bezpieczeństwa w domu czy środowisku szkolnym.

Zdjęcie nr 6. *Szklane spojrzenia 2* - praca nad teledyskiem.

Źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

Ruch utraconych słów - ukazanie idei wolności jako poszanowania dla odrębności drugiego człowieka, rodziny, regionu, państwa, ojczyzny, w sposób odpowiadający czasom współczesnym, było realizowane podczas zajęć z zakresu ekspresji ruchu, tańca, choreografii – Ruch Utraconych Słów. Był to kolejny element wskazujący na bezsłowny dialog pomiędzy tradycją a współczesnością. Tym samym, poprzez stworzenie ruchomych obrazów do wybranych pieśni patriotycznych i piosenek nowopowstałego repertuaru, uczestnikom przedstawiono dowód, że bez względu na wiek, rodzaj wykształcenia czy miejsce zamieszkania, muzyka i ruch mogą stać się uniwersalnym językiem, nośnikiem ludzkich przeżyć i emocji.

Zdjęcie nr 7. *Ruch utraconych słów 1* - przygotowanie choreografii do piosenek z cyklu *Historie jutra*.

Źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, zdj. A. Franke

Warsztaty odbywały się w siedzibach partnerów, a koncerty ODZYSKANI zaprezentowano w Katowicach w dwóch miejscach:

9.11.2018 - w siedzibie Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ Solidarność,

10.11.2018 - w Parafii Przemienienia Pańskiego.

Gośćmi specjalnymi koncertów byli:

Chór Uniwersytetu Śląskiego Dzieci „Gioia”, Zespół Wokalny Młodzieżowego Ośrodka Pracy Twórczej w Dąbrowie Górniczej, Zespół „Wesołe nutki” przy Pałacu Młodzieży w Katowicach; Agnieszka Zawierucha, Dariusz Szweda – przygotowanie zespołów;

W koncertach wystąpili: Gabriela Gąsior, Jan Gałach, Wojciech Gąsior, Krzysztof Kot, Piotr Kudelka, Tomasz Janeczko, Iga Eckert, Klara Richter oraz zespół młodzieżowy projektu ODZYSKANI (40 osób).

Patronat medialny objęły: TVP 3 Katowice, Gość Niedzielny, Radio Em, pelniakultury.pl.

Zdjęcie nr 8. Plakat projektu ODZYSKANI

Źródło: archiwum projektu ODZYSKANI, projekt: Rajmund Kionka

III. Faza podsumowania

Ewaluacja projektu formalnie zakładała złożenie raportu, rozliczenie funduszy oraz postprodukcję teledysku⁹. W szerszym rozumieniu tego etapu zrodził się pomysł na kontynuację owych działań. Inicjatywa projektu ODZYSKANI okazała się potrzebna i już w kolejnym roku mogłam realizować jej drugą odsłonę. Projekt „**Odzyskane brzmienia – recykling muzyczny**” odbywający się w maju 2019 był kontynuacją wydarzenia z 2018 roku o zakresie ograniczonym do jednej dzielnicy – Załęża. Organizatorem wydarzenia był Klub Wysoki Zamek (Wspólnota Dobrego Pasterza) na DNI ZAŁĘŻA MŁODYCH – MŁODZI DLA ZAŁĘŻA. Projekt został zrealizowany w ramach Inicjatywy Lokalnej Miasta Katowice pod patronatem Prezydenta Marcina Krupy i Arcybiskupa Wiktora Skworca. W wydarzeniu zostały zrealizowane następujące warsztaty:

Odzyskane brzmienia – warsztaty instrumentalne perkusyjne, podczas których uczestnicy uczyli się podstaw rytmicznych: wycucia i realizacji pulsu metrycznego, schematów rytmicznych, przebiegów polirytmicznych, tematów multimetrycznych. Działania te bezpośrednio nawiązywały do stylistyki prezentowanej przez słynną grupę taneczno-rytmiczną STOMP. Zajęcia rozszerzone zostały o trening podstawy techniki body-music, body-percussion – wydobywania i poszukiwania brzmień w granicach swego ciała i jego możliwości. Warsztaty prowadziła **Magdalena Bryła**.

Ruch utraconych słów - zajęcia taneczne z wykorzystaniem elementów hip-hopu i pokrewnych stylów tańca z dostosowaniem do plenerowego charakteru wydarzenia. Zajęcia prowadził **Kacper Grębski**.

Rytm dzielnicy – zajęcia prowadzone z wykorzystaniem metody Emila Jaques-Dalcroze'a, mające na celu utrwalenie schematów rytmicznych wypracowanych na warsztatach perkusyjnych oraz materiał ruchowy z warsztatów tanecznych. Prowadzący - **Iga Eckert**.

Recykling muzyczny – warsztat tworzenia własnych instrumentów perkusyjnych z szeroko pojętych odpadków: pustych butelek, koszów na śmieci, starych garnków, pokrywek itp., oraz połączone zajęcia rytmiczne, perkusyjne, ruchowe, utrwalające poznany materiał podczas zajęć z instruktorami.

Wynikiem warsztatów była muzyka i ruch tworzony dla i przez młodzież. W projekcie wzięły udział dzieci i młodzież z okolicznych szkół (Szkola Podstawowa nr 22 im. Juliusza Słowackiego w Katowicach Załężu, Zespół Szkół i Placówek Nr 2 w Katowicach). Dla nich projekt miał znaczenie edukacyjne: zapoznanie się z różnymi rodzajami muzyki, tańca, form sztuki ulicznej i performatywnej, podjęcie się wielorakich aktywności artystycznych, a co za tym idzie – rozwinięcie kreatywności i samodzielnie realizowanej twórczości. Wydarzenie artystyczne w formie pokazu-koncertu skierowane było na odbiór przez wszystkich

⁹ Teledysk ODZYSKANI <https://youtu.be/ldmucu9tiyk>

mieszkańców danej dzielnicy oraz krewnych i znajomych uczestników warsztatów. Założeniem było obudzenie chęci sprawczych aktywności dzielnicowej, lokalnej, twórczej.

Wnioski

Dzięki organizacji tych wydarzeń artystycznych udało mi się rozpocząć współpracę pomiędzy instytucjami kultury i edukacji, rozszerzyć działania edukacji szkolnej na działania lokalne i dzielnicowe. Byłam świadkiem, jak podczas realizacji opisanych projektów kształtowała się umiejętność zespołowego działania uczniów szkoły muzycznej z innymi grupami młodzieżowymi. Do dzisiaj utrzymuję kontakt z niektórymi uczestnikami warsztatów i widzę, jak udział w projekcie ODZYSKANI zainspirował tych młodych ludzi do odczuwania wolności w zgodzie ze sobą i poszanowaniu wolności innych. Wśród wielu efektów uzyskanych dzięki realizacji projektu, wymienię te, których działanie długofalowe mogłam zaobserwować:

- rozpoczęcie międzypokoleniowego dialogu i wzmocnienie więzów rodzinnych, które nastąpiło dzięki zbieraniu rodzinnych historii i współpracy dzieci z rodzicami;
- rozbudzanie odpowiedzialności za „małą ojczyznę” i postawy patriotyzmu lokalnego zostały zapoczątkowane dzięki dzielnicowym działaniom podczas edycji „Odzyskane brzmienia – recykling muzyczny”;
- budowanie kompetencji społecznych wśród uczestników doprowadziło do rozbudzania chęci współpracy przy realizacji kolejnych tego typu działań (kilkoro uczestników brało udział w obydwu edycjach projektu);
- integracja międzyśrodowiskowa odbyła się poprzez zaangażowanie w projekt dzieci z dzielnic o utrudnionym dostępie do kultury;
- podniesienie kompetencji muzycznych z zakresu śpiewu i gry na instrumentach;
- rozpowszechnianie dobrych wartości wśród uczniów: współpracy, akceptacji i wzajemnej, twórczej inspiracji.

Znamiennym był fakt, iż dążenie do dzielenia się pasją muzyki pomogło w znaczącym i wymiernym stopniu potrzebującym: podczas koncertów ODZYSKANI, które miały również charakter koncertów charytatywnych, zebrano środki finansowe na rzecz Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego im. J. Trzciskiej-Fajrowskiej w Katowicach.

Liczę na to, że podjęta współpraca z innymi instytucjami będzie podtrzymywana przez kolejne lata, a wypracowane strategie przyniosą oczekiwane efekty. Patrząc na projekt z perspektywy czasu widzę, że był on odpowiedzią na ówczesne potrzeby. Jednak jego uniwersalny format pokazuje, że niezależnie od czasów jest on nadal aktualny. Cieszę się, że mogłam skorzystać z ponad 100-letniej tradycji metody projektowej i „odzyskać” ją dla edukacji oraz dla siebie. Mam również nadzieję, że artykuł okaże się przydatny lub

inspirujący dla tych, którzy w zakresie muzycznej edukacji wciąż poszukują dialogu pomiędzy tradycją a teraźniejszością.

Bibliografia

Chałas K., *Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce : w poszukiwaniu strategii edukacyjnych zreformowanej szkoły*, Nowa Era, Warszawa 2000.

Hobot Ł., Barwiński Ł., *Dzieci ulicy, procesy marginalizacji i automarginalizacji nieletnich*, Zeszyty pracy socjalnej (zeszyt 16) Instytutu Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011, <https://sociologia.uj.edu.pl/documents/15033991/31a50811-8346-4971-a15e-ea3c516c0225> [dostęp: 4.11. 2023].

Hoff W., *Budowanie dialogu międzypokoleniowego. Wnioski z doświadczeń zagranicznych*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, nr 8, 2013, <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Biuletyn%20Rzecznika%20Praw%20Obywatelskich%202013%2C%20Nr%208%20Źródła.pdf> [dostęp: 4.11. 2023].

Jakubowski W., *Kultura i sztuka popularna jako obszar działań edukacyjnych*, The Central and Eastern European Online Library, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=415698> [dostęp: 4.11. 2023].

Kamińska M., *Metoda projektów jako metoda dydaktyczna. Materiały pomocnicze dla nauczycieli*, Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli WOM, Bielsko-Biała 2002. <https://www.tibum.pl/shop/wp-content/uploads/projekty1.pdf> [dostęp: 4.11. 2023].

Kotarba-Kańczugowska M., *Praca metodą projektu*. Ośrodek Rozwoju Edukacji, <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=6869> [dostęp: 4.11. 2023].

Kotarba-Kańczugowska M., *Innowacje pedagogiczne w międzynarodowych raportach edukacyjnych*, Żak, Warszawa 2009.

Mikina A., Zając B., *Jak wdrażać metodę projektów?*, Impuls, Kraków 2006.

Stunża G. D., *Edukacja wersja beta. Pokolenie Z i pokolenie Alfa a kompetencje uczestnictwa w kulturze*, Kultura Popularna, The Central and Eastern European Online Library <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=588726> [dostęp: 4.11. 2023].

Walat W., *Przemiany edukacji pod wpływem technologii informacyjno-komunikacyjnych*, Dydaktyka informatyki, nr 8, 2013. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d4c89e97-47d0-4f40-ad8b-bd2202134382> [dostęp: 30.03.2022].

Wnuk W., *O potrzebie kształtowania relacji międzypokoleniowych*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, nr 8, 2013.

REGAINED for Education – Presentation of a Cultural and Educational Project Completed in 2018 to the 100th Anniversary of Recovering Independence

Summary:

The article is a presentation of activities undertaken in Katowice in 2018, during the implementation of the REGAINED educational and cultural project. The project was inspired by the celebrations of the 100th anniversary of regaining Poland's independence and the desire to find answers to the following questions: what is patriotism today? What does patriotism mean for young people?

The premise of the event was to integrate young people from music schools, non-music schools and selected socially marginalized groups in joint artistic workshops: movement, rhythm, instrumental, vocal, film. The whole project was initiated due to the diagnosed need to introduce changes into the education system in order to adapt it to the needs of a contemporary student as a recipient/creator of culture, to counteract the social marginalization of young people, and to start and maintain a harmonious intergenerational dialogue.

The social survey conducted, the experience gained during the implementation of the presented project and the implementation of subsequent editions of the event shows that there is definitely a strong need to organize similar events in Katowice.

Keywords: educational project, project method, intergenerational dialogue, changes in education, regaining independence, identity.

Mgr Iga Eckert

Absolwentka Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Wydziału Kompozycji, Interpretacji, Edukacji i Jazzu w specjalności Rytmika, jak również Prowadzenie zespołów wokalnych i wokально-instrumentalnych w klasie dyrygentury dr hab. Szymona Bywalca; dwukrotna laureatka nagrody Promocji Młodych Twórców Kultury Urzędu Miasta Katowice. Uczestniczyła w wielu kursach i warsztatach z zakresu tańca, rytmiki, solfeżu, emisji głosu i ogólnie pojętej edukacji muzycznej, zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami, m.in.: w Institut Jaques-Dalcroze w Genewie, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Intézete w Kecskemét, Universität für Musik und darstellende Kunst Wien lub Université Laval w Quebec. Od 2010 roku związana z Zespołem Państwowych Szkół Muzycznych im. Wojciecha Kilara w Katowicach (zajęcia rytmiki, kształcenia słuchu i audycji muzycznych).

Od 11 lat prowadzi zajęcia improwizacji fortepianowej w Akademii Muzycznej w Katowicach. W 2019 tworzyła komitet organizacyjny The 4th International Conference of Dalcroze Studies w Katowicach. Od 2010 jest dyrygentem chóru dziecięcego *Canto D'oro* w Państwowej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I st. w Katowicach oraz chóru *Largo* parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Świętochłowicach.

Działalność artystyczną dopełnia twórczość kompozytorska do ponad 20 spektakli (wyróżnienie na XXX Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Lalkowych) i słuchowisk radiowych. Współpracuje z teatrami instytucjonalnymi, jak i prywatnymi, nieformalnymi grupami artystycznymi. Jest współzałożycielem stowarzyszenia Teatr Poddańczy, z którym prócz artystycznych wyzwań angażuje się w akcje społeczne.